

# ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

**О. Д. Литвиненко**

кандидат психологічних наук,  
доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології  
ОНУ імені І. І. Мечникова

**Л. Д. Аргірова**

студентка кафедри диференціальної і спеціальної психології  
ОНУ імені І. І. Мечникова

Вивчення адаптаційного потенціалу особистості як одного з чинників її гармонійної взаємодії зі світом, представляє великий інтерес для сучасної психології, оскільки знаходження шляхів гармонізації особистості з середовищем має науково-теоретичну і практичну цінність. Адаптація є одним з ключових понять у сфері знань, що вивчають людину з позицій природничо-наукового, гуманітарного і суспільно-наукового підходів та розглядають особливості її взаємодії зі світом.

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається усвідомлення того, що без ґрунтовних соціально-психологічних знань і вмінь неможливо продуктивно будувати міжособистісні стосунки, регулювати власну поведінку, здійснювати обмін думками, інформацією. А. М. Богомоллов вважає, що адаптаційний потенціал особистості характеризує можливості особистості до продуктивного проходження адаптаційного процесу, формування прогресивних адаптаційних ефектів, розширення діапазону

реагування і придбання нових адаптаційних навичок. Значущість поняття адаптації для психології особистості обґрунтував Г. О. Балл, відзначаючи необхідність його трактування не у вузькому сенсі (як пристосування до середовища), а в широкому – як єдності взаємозумовлених протилежно спрямованих процесів зрівноважування суб'єкта із середовищем (Г. О. Балл, 1989).

Отже можна зробити висновок, що адаптаційний потенціал особистості може служити основою імовірного прогнозу розвитку адаптаційного процесу і динаміки адаптаційного статусу особистості, а від благополуччя адаптаційного періоду під час вступу до школи значною мірою залежить успішність подальшої соціальної діяльності дитини.

Саме тому проблему шкільної адаптації слід віднести до однієї з найбільш серйозних соціальних проблем сучасності, що вимагає поглибленого вивчення, а також пошуку продуктивного рішення на практичному рівні.

Знання вчителями і батьками вікових психологічних особливостей дітей-шестирічок допоможе правильно побудувати навчально-виховний процес та досягти високих результатів у навчанні. Шість років – це період життя дитини, коли відбувається її інтенсивний розвиток. Дитина розвивається фізично, розумово, психологічно, активно розвиваються всі психічні процеси (мислення, увага, уява і т. д.), збагачується словниковий запас. Саме тому психологи та педагоги вважають цей вік найбільш сприятливим для початку навчання в школі.

Готуючи шестирічок до школи, слід пам'ятати про те, що морфологічно-функціональні можливості організму шестирічних дітей, незавершеність розвитку важливих для навчання систем (перш за все центральної нервової системи, опорно-рухового апарату) визначають високу чутливість організму до несприятливих умов, зовнішніх подразників. А тому нехтування анатомо-фізіологічними та психологічними особливостями дітей призведе до ускладнення адаптації їх до школи.

Тому, досліджуючи адаптаційний потенціал першокласників, ми в першу чергу звертали увагу на три основні показники розвитку дитини: діяльнісний, вегетативний та емоційний.

Для вивчення діяльнісного показника було використано експерс-діагностичну методику вивчення рівня інтелектуального розвитку і невербальних здібностей учнів 1-х класів Б. К. Паншнєва, 2007, в основі якої лежить методика «Прогресивних матриць» Дж. Ровена.[] Загальний емоційний фон та емоційні установки по відношенню до школи, а також вегетативний коефіцієнт, який характеризує готовність до витрати або збереження енергії, були встановлені завдяки «Колірному тесту» Люшера, а саме завдяки адаптації Л. А. Ясюкової (спільно з Інститутом практичної психології «ИМАТОН») та розрахунковим формулам К. Шипоша.[]

Підібрані методики дають змогу дослідити не тільки особливості адаптаційного потенціалу першокласника і зробити імовірнісні прогнози про готовність та можливість дитини ефективно пристосовуватися до нового середовища, а й дослідити динаміку процесу адаптації до школи. За допомогою спостереження та фіксування даних показників, можна створювати дійсно ефективну програму навчання, запроваджувати певні додаткові допоміжні заходи, які б корегували процес адаптації дітей до школи, на більш ранньому етапі, запобігаючи формуванню дезадаптивної поведінки дітей.

Отже в перспективі розвитку та подальшої роботи над зазначеною темою перехід від діагностичних заходів до безпосередньо розробки та впровадження в навчальний процес актуальних та ефективних програм запобігання несприятливого перебігу процесу адаптації дітей до шкільного життя.

### **Список використаної літератури**

1. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989.

2. Пашнєв Б. К. Експрес-діагностична методика вивчення інтелектуального розвитку учнів перших класів/ Метод. посіб. – Харків: видавництво «Основа». – 2007 .
3. Ясюкова Л. А. Диагностический комплекс Прогноз и профилактика проблем обучения в школе /Спб: вид. «ІМАТОН» – 200